

DE STERKOPSTINKZWAM

Mijn mycologenhart maakte een sprongetje, toen tijdens een biologenexcursie in de vorige herfst een van de deelneemsters mij een potloodkrabbeltje liet zien en vroeg wat voor paddestoel het moest voorstellen.

De tekening vertoonde een stinkzwam met een krans van korte armpjes aan de top. Vaag herinnerde ik mij dat zoiets heel lang geleden eens bij Hengelo gevonden was en Lysurus australiensis werd genoemd. Zelf had ik deze wonderlijke zwam echter nooit gezien.

Daar het meisje de paddestoel niet zelf had gevonden bleef de herkomst helaas in nevelen gehuld en kwam ik niet meer te weten dan "een mesthoop ergens in Oost-Brabant". Maar ik kreeg de belofte dat ik er meer van zou horen.

Thuisgekomen zocht ik de beschikbare gegevens op en het bleek dat mijn veronderstelling juist was. Lysurus australiensis Cooke & Massee of wel de Sterkopstinkzwam werd in ons land voor het eerst in 1915 in een tuin te Hengelo gevonden. Later volgden vondsten in 1930 bij Denekamp, in 1932 in Hoogezand en + 1937 in Oisterwijk (deze laatste vondst werd vermeld in "De Levende Natuur" en is niet onder "bevoegde" ogen geweest). In Hoogezand en Oisterwijk groeide de paddestoel in kassen, in de beide andere gevallen in tuinen. Steeds in een door mensen beïnvloed milieu dus.

Een week later kreeg ik een situatieschets van de vindplaats en de volgende dag (de elfde dag van de elfde maand, het kon dus niet mis gaan) zat ik in de trein met als bestemming een mesthoop te Milheze. Gelukkig kostte het mij weinig moeite deze te vinden. Overigens een merkwaardige mesthoop op een merkwaardige plaats! Op een bospad bevond zich een berg zaagsel met faecaliën gemengd, van + 15 m lang, 2 m breed en 1 m hoog. Enige bosarbeiders vertelden me dat een veehandelaar hier regelmatig het vuile zaagsel uit zijn veeauto kwam storten.

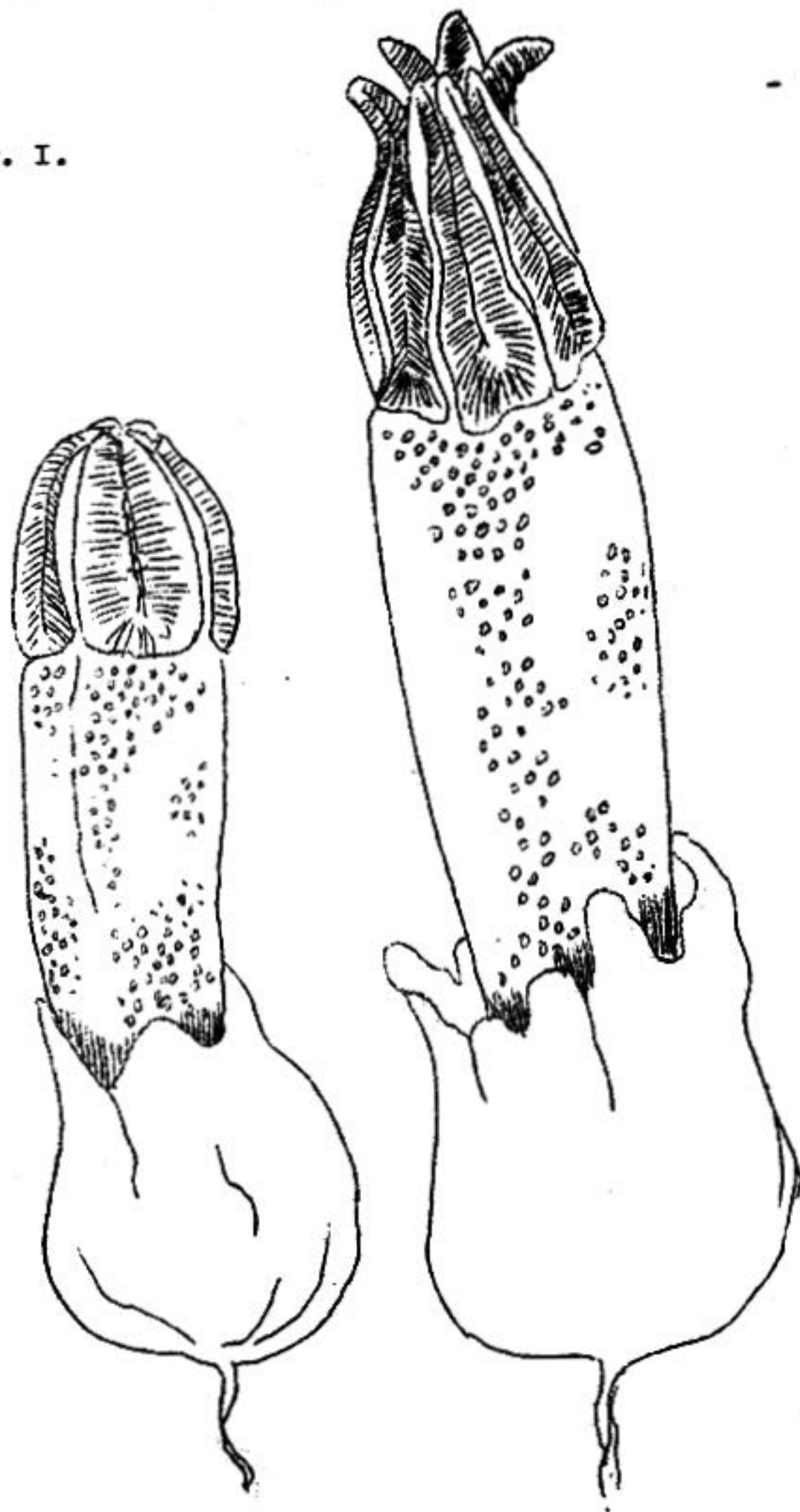
Op verschillende plaatsen op de flanken van de zaagselberg tronden de bizarre vruchtlichamen van de sterkopstinkzwam. Ik kan me voorstellen dat menigeen met

wantrouwen om deze mesthoop zou heen lopen. Deze merkwaardige paddestoel vraagt als het ware om verhalen over duivels, kobolten en heksen. De soort is echter te zeldzaam om in de fungilore een rol van betekenis te kunnen spelen. Een nadere inspectie van de zaagselberg toonde aan, dat deze geheel door witte myceliumstrengen was doorwoerd. Op vele plaatsen lagen grote kluiten witte duivelseieren juist onder of aan de oppervlakte. Zonder moeite kon ik een 50-tal flinke "eieren" verzamelen, honderden kleine eieren bleven achter. Ook de volwassen exemplaren liet ik staan, daar zij door de voorafgaande strenge nachtvorst bevroren waren en zeker onderweg zouden sneuvelen. De eieren waren eveneens bevroren. De gelatine van een doorgesneden exemplaar bevatte heel wat ijskristallen ! Gelukkig heeft dit de duivelseieren niet belet, na een verblijf van enige dagen in bakken met vochtig zand, voor het grootste deel uit te komen!

De duivelseieren van de sterkopstinkzwam zijn + rond en wit en kunnen tot 8 cm groot zijn. De steel is hol, van dezelfde broze structuur als bij de gewone stinkzwam, wit tot crème of soms zelfs licht vuil zalmkleurig, van de basis naar de top sterk verbreed en bij de forse exemplaren vaak wat kantig. De kop van de paddestoel bestaat uit 4 tot 8 armen. (meestal 6 of 7) welke zeer lang tegen elkaar blijven liggen en aan de binnenzijde bedekt zijn met het grauw purperbruine sporenslijm (gleba). Aan de buitenzijde hebben de armen een overlangse groeve waarvan de bodem dezelfde kleur heeft als de steel. Deze groeven steken af tegen de donkere gleba en geven de kop van de paddestoel enigszins het aanzien van een gestreepte tulp in knop. Fig. 1. Pas in een zeer laat stadium buigen de armpjes naar buiten en krijgt de paddestoel de gedaante van een gesteelde ster. Fig. 2. Het grootste exemplaar was 16 cm hoog en had een 4 cm dikke steel. De armpjes worden niet langer dan 4 cm. De paddestoel is beslist op zijn mooist als hij pas uit het ei gekomen is en de armen nog tegen elkaar liggen.

De verspreiding van de sterkopstinkzwam is al lang een punt van discussie. Algemeen wordt thans aange-

Fig. I.

nomen dat Lysurus australiensis door Cooke en Massee uit Australië beschreven en L.borealis door Burt uit Noord-Amerika beschreven, identiek zijn. Vondsten in Europa kregen nu eens de ene, dan weer de andere naam. Ook uit Zuid-Afrika en misschien uit Zuid-Amerika is nu materiaal bekend. We mogen wel aannemen dat het hier om één soort gaat, die in alle gematigde streken van de wereld voorkomt. Of deze grote verspreiding oorspronkelijk is, dan wel door de mens is veroorzaakt zal moeilijk na te gaan zijn. De betrekkelijk late ontdekking van deze opvallende soort in Noord-Amerika en Europa pleit wel voor de laatste opvatting.

Berichten over het voorkomen van L. australiensis in de tropen berusten vermoedelijk op verwarring met L. gardneri Berk. welke van Ceylon werd beschreven. Dat is echter beslist een andere soort.

C. Bas.

-o-o-o-o-o-

VLIEGENSTERFTE DOOR SCHIMMELAANTASTING

Op 4 juni 1961 werd in de omgeving van Wageningen (de Eng) een dode vlieg op een roggeaar aangetroffen, gedood door een schimmel, *Empusa musca*, of een vorm daarvan.

De vlieg was geen kamervlieg, maar een drekvlieg, *Scopeuma stercoraria* L.

Enkele dagen later werd de Eng weer bezocht en toen werd speciaal op dode vliegen gelet. Op een afstand van ong. 50 m langs een korenveld werden er 15 geteld en gelet op de uitgebreidheid van de graanvelden moet de sterfte onder de vliegen groot geweest zijn.

Op een andere plaats in de Eng werden ook beschimmelde drekvliegen tussen ruigte waargenomen.

Een Schorpioenvlieg (*Panorpa communis*) was bezig zo'n dode vlieg op te eten.

Andere soorten vliegen, die door de schimmel konden zijn gedood, werden niet gevonden.

De dode drekvliegen waren hoog in de planten gestorven. Dat was zeer gunstig voor de verspreiding van de schimmelsporen.

Wageningen, Kolkakkerweg 18, K. Bakker.

Fig. II.

